

Демографска историја Книна обухвата демографске промјене, миграције, пописе становништва, број становника током историје, вјерска, етничка, језичка одређења становништва, економско-социјалну структуру становништва и друге демографске одлике на подручју града Книна, као и у крајевима око њега.

Друга аустријска управа Демографски развој од 1825. до 1857.

У административном погледу, подручије Далмације је за вријеме друге аустријске управе било подјељено на четири округа и на 25-28 котара међу којима је и Книн. Кнински котар су 1857. године чинила насеља данашњих општина Книна и Промине, као и три села Кијево, Цетина и Цивљане. Подручје ондашњег книнског котара је имало 22737 становника. С обзиром на то да су се административне границе стално мјењале, службени подаци који постоје не могу се разматрати као цјелина, али ипак могу послужити за одређивање демографских процеса.

У градовима далматинског залеђа (Книн, Сињ, Дрниш и Обровац) је у неведеном периоду дошло до незнатног зачетка стварања домаћег грађанско-предузетничког слоја, везаног првенствено за ситно предузетништво и трговину. Развоју споменутих насеља, првенствено Книна и Дрниша, погодовао је географски и саобраћајни положај на раскрсницама колских путева између далматинских приобланих градова и далматинског, односно босанско-херцеговачког залеђа. Вјековна традиција извоза дрвне грађе, стоке и пољопривредних производа из залеђа, и увоз соли и мануфактурних производа из далматинских приобалних градова, условили су да се у градовима – раскрсницама тих путева створи слој становника-предузетника, чије је главно занимање било учествовање у трговини између та два подручја. Због тога, иако је већина становништва и даље остала усмјерена на пољопривреду као основну дјелатност, током прве половине 19. вјека, ипак долази до пораста оног дјела становништва које се бави предузетнишвом и трговином. Ова околност ће довести и до спорог, али трајно присутног процеса унутрашњих миграција, односно усељавања сеоског становништва, у првом реду книнског и дрнишког котара у град. Дио тих досељеника наставља се и даље бавити својим пређашњим пољопривредним радовима, док се мањи дио запошљава у ситним предузетничким и трговачким дјелатностима.

Упоредно расте и војничка посада у книнској тврђави у коју се привремено или трајно насељавају војници из различитих дјелова Аустријске царевине: Ломбардије, Венеције, Чешке, Галиције, Моравске, Аустрије, Угарске и Хрватске. Све то ће узроковати, споре и поступне, али ипак видљиве промјене у различитим аспектима демографског развоја града [1].

На територији книнског котара, 1857. године живјело је око 25 посто католика и 75 посто православаца, док је у самом граду живјело 785 римокатолика и 254 православца. Користећи се подацима службених и црквених шематизама за Кнински котар можемо навести следећу табелу:

Година	Укупно	Православци	Католици
1820-их	16430	11249	5181
1828.	23556	17328	6228
1831.	23736	17797	5939
1833.	24624	-	-
1841.	26928	20223	6705
1842.	27174	20305	6869
1843.	28089	20887	7202
1844.	28334	21095	7239
1845. [нп.1]	26668	20657	6011
1846.	26669	20670	5999

Поред пописа и црквених докумената, још један важан извор података је катастарски попис из 1840. године. У њему се спомињу следећа презимена породица које су заведене као власници земаља и кућа [1][2]: Анић, Аралица, Артико (Artico), Бакмаз, Башковић, Берклиоза (Berckliozza), Биланџија, Билић, Болоња (Bologna), Брале, Булат, Чавка, Четовић, Чулић, Доњели (Dogneli), Доган, Деманио (Demanio), Димић, Драчар, Фонтана (Fontana), Фумис (Fumis), Гамбирожа, Гељо, Грабић, Грабо, Хреља, Игнац,

Иванишевић, Ивановић, Јурић, Кнежевић, Котарец, Крвавица, Лаин (Lain), Ловрић, Љубичић, Малица (могуће Маленица), Марић, Маричић, Мастело (Mastello), Матковић, Медаковић, Миочевећ, Млинар, Милинарић, Монти (Monti), Мушица, Накић, Нардини (Nardini), Новаковић, Одак, Павић, Петковић, Петровић, Пипловић, Поци (Pozzi), Рачић, Радуловић, Рамљак, Папини, Рашковић, Синобад, Сперо, Светина, Шајтовић, Шарић, Шимић, Шкарица, Шоић, Шударевић, Толић, Томашеговић, Томић, Томасовић, Видовић, Вујатовић, Замберини (Zamberini) и Зорић.

Демографски развој у другој половини 19. вијека

Законом од маја 1868. године, направљена је нова административна подјела у Аустро-угарској, па тако и у Далмацији. Одредбама истог закона уређени су и нови политичко-административни котари, укупно дванаест, а међу њима и кнински. У подручје новог управног котара Книн спадале су управне општине Книн и Дрниш, с укупно 80 насељених мјеста. На подручју општине Книн, према службено објављеним пописима становништва 1857. и 1880. године број становника се смањио за 310 особа. Притом, број становника римокатоличке вјероисповјести се повећао за свега 1,62%, а број православних житеља смањио за 406 особа или 2,38%.

До краја вијека, тј. између 1880. и 1900. године, долази до знатног повећања броја становника на подручју општине Книн и то за 4662 особе или око 25%. Овај феномен се може објаснити тиме што је у периоду од 1874. до 1888. рађена пруга на дионицама Сплит-Сиверић, Сиверић-Шибеник и Сиверић-Книн, при чему је коришћена искључиво људска радна снага. У овом периоду долази до смањења католичког становништва и то са 5775 (1880. године) на свега 2700 [3].

Година	Укупно	Православни	Остали
1857.	22737	17054	5683
1869.	23771	16648	5775
1890.	22427	-	-
1900.	28272	-	око 2700

Краљевине СХС и Југославија (1918-1941/1945) ФНРЈ и СФРЈ (1945-1992)

Година
Укупно
Срби
Хрвати
Југослави

1953.	-	-	-
1961.	5116	3064	1671
1971.	7300	4972	1686
1981.	10933	6516	1701
1991.	12331	9867	1660
2001.	15190	3164	11613

Попис становништва 1953. године у ФНРЈ, подаци за Срез Книн [4].

Насељена група	Срби	Хрвати	Југословени	Остали
Срез Книн	46155	36721		9132
Ервеник	2331	2246		84
Кистање	6921	6580		331
Книн	18257	14991		3001

Косово	4116	4025	85
Оклај	6525	905	5608
Плавно	2719	2713	3
Сјев. Буковица	5286	5261	20

Попис становништва 1961. године у ФНРЈ, подаци за Општину Книн [5].

Насељено место	Укупно	Срби	Хрвати	Југослави	Остали
Општина Книн	31616			27596	3465
Бискупија	1360			1261	90
Голубић	2243			2137	74
Книн	5116			3064	1671
Книнско Поље	958			568	385
Ковачић	1486			1143	310

Мала Полача	648	641	5
Марковац	307	306	1
Мокро Поље	1718	1713	3
Оћестово	654	653	1
Орлић	1001	997	4
Отон	1022	1011	5
Пађене	795	791	2
Плавно	2519	2484	3
Радњевац	593	592	-
Радучић	762	751	4
Рамљане	761	751	8

Риђане	551	547	-
Стрмица	1793	1758	22
Турић	309	309	-
Уздоље	1131	1129	1
Велика Полача	1033	1030	1
Врбник	2167	1888	275
Врпоље	688	168	516
Звјеринац	404	327	72
Жагровић	1597	1577	12

Попис становништва 1971. године у СФРЈ, подаци за Општину Книн [6].

Насељена места Србије, Хрватске и Југославије			
Општина Книн	46679	40113	5374
Биовичино Село	1282	1266	3

Бискупија	1210	1094	82
Цетина	1100	1007	82
Цивљане	1265	1226	29
Ђеврске	1044	1016	17
Ервеник	2056	1938	56
Голубић	1885	1818	43
Гошић	158	158	-
Ивошевци	1321	1307	1
Какањ	234	226	-
Кијево	1736	6	1725
Кистање	702	648	21

Кистање Село	1473	1460	3
Книн	7300	4972	1686
Книнско Поље	970	512	440
Колашац	318	317	1
Ковачић	1310	1085	202
Крњеуве	303	297	1
Љубач	207	188	15
Марковац	293	293	-
Модрино Село	455	451	1
Мокро Поље	1355	1330	3
Нунић	575	400	175
Оћестово	558	546	-

Орлић	928	914	-
Отон	954	945	-
Пађене	686	664	-
Плавно	2414	2400	3
Полача	1834	1819	6
Поткоње	260	26	234
Радњевац	505	502	-
Радучић	659	636	-
Рамљане	670	665	2
Риђане	442	429	1
Смрдеље	633	625	-

Стрмица	1557	1502	10
Уздоље	1011	1002	4
Вариводе	655	645	2
Врбник	1550	1523	4
Врпоље	607	150	448
Зечево	340	338	1
Звјеринац	399	329	63
Жагровић	1465	1438	10

Попис становништва 1981. године у СФРЈ, подаци за Општину Книн [7].

Насељеници Срби	Укупно	Хрвати	Југослави	Остали
Општина Книн	43731	34486		4150

Биовичино Село	1113	995	3
Бискупија	1005	856	48
Цетина	951	795	67
Цивљане	1007	930	24
Ђеврске	848	747	3
Ервеник	1827	1650	45
Голубић	1617	1466	40
Гошић	116	105	-
Ивошевци	1085	968	3
Какањ	213	160	1
Кијево	1341	2	1307
Кистање	1976	1835	15

Книн	10933	6516	1701
Книнско Поље	320	237	51
Колашац	297	296	1
Ковачић	1050	811	102
Крњеуве	261	247	1
Љубач	184	150	6
Марковац	209	192	-
Модрино Село	393	327	-
Мокро Поље	1119	1054	2
Нунић	411	317	81
Оћестово	455	374	-

Орлић	842	789	6
Отон	804	780	5
Пађене	566	522	-
Плавно	1925	1891	1
Полача	1567	1467	6
Поткоње	220	13	178
Радљевац	447	425	3
Радучић	520	470	1
Рамљане	588	561	3
Риђане	385	359	-
Смрдеље	529	495	1
Стрмица	1280	1164	6

Уздоље	942	921	-
Вариводе	546	511	3
Врбник	1362	1151	7
Врпоље	516	141	364
Зечево	272	255	-
Звјеринац	349	286	58
Жагровић	1340	1255	7

Попис становништва 1991. године у СФРЈ, подаци за Општину Книн [8].

Број и национални састав становништва за општину Книн су дати у приложеној табели испод. Види се да је општина Книн 1991. године имала 42954 становника. Срба је било 37888 (88,2% од укупног броја становника), Хрвата (9%) и Југословена (1,2%). На територији те општине је 1971. године било 46679 становника, односно према попису из 1981. године 43731 становник. Из наведених табела уочава се да је у општини 1991. године било мање становника него 1981. године. Међутим, број и удео Срба је знатно порастао, док је удео Хрвата остао углавном уједначен. Повећање броја Срба 1991. године, углавном је последица тога што се много Југословена 1981. године вратило свом српском националном идентитету [9].

Насељена општина	Укупно	Срби	Хрвати	Југослави	Остали
Општина Книн	42954	37888			3886
Биовичино Село	948	944			3
Бискупија	953	906			43
Цетина	853	793			41
Цивљане	819	790			14
Ђеврске	836	817			3
Ервеник	1570	1526			32
Голубић	1424	1389			17
Гошић	107	106			-
Ивошевци	977	956			1
Какањ	192	191			-
Кијево	1261	2			1256

Кистање	2021	1980	9
Книн	12331	9867	1660
Книнско Поље	408	342	58
Колашац	278	276	-
Ковачић	1185	1025	115
Крњеуве	245	242	-
Љубач	172	163	4
Марковац	242	241	1
Модрино Село	337	336	-
Мокро Поље	803	801	-
Нунић	298	244	47

Оћестово	351	348	1
Орлић	848	844	1
Отон	699	692	3
Пађене	561	553	1
Плавно	1720	1708	-
Полача	1586	1577	5
Поткоње	198	31	155
Радњевац	387	384	2
Радучић	482	475	1
Рамљане	569	559	2
Риђане	362	357	1
Смрдеље	530	524	-

Стрмица	1334	1298	5
Уздоље	767	766	1
Вариводе	477	472	1
Врбник	1332	1309	5
Врпоље	536	174	343
Зечево	218	217	-
Звјеринац	344	290	48
Жагровић	1393	1373	7

Демографске промјене и посљедице рата у Хрватској

Након 1991. године, догодио се грађански рат и прогон великог броја Срба, како из Книнске Крајине, тако и из цијеле Републике Хрватске (нарочито 1995. године). Према резултатима пописа становништва, у Хрватској је 2001. године живјело 201.631 особа које су се изјасниле да припадају српској етничкој групи. У односу на попис становништва из 1991. године, број Срба у Хрватској је значајно смањен: апсолутно за 380.032 становника и релативно за 65,3%, док је њихов удјел у укупном становништву Хрватске смањен са 12,2% на 4,5%. Већина избјеглица из Книнске Крајине добјегла је у

Србију, а затим у Републику Српску, док се мањи број вратио у свој родни крај [9]. Осим знатног смањења броја становника, промијенила се и њихова структура. Народност и састав становништва је битно измијењен у односу на предратни период, што је и последица досељавања хрватског становништва из сусједне Босне и Херцеговине [10].

Према старом административно-територијалном систему који је био на снази у току 1991, бившу општину Книн су чинила 42 насеља. Међутим, промјеном закона о жупанијама, градовима и општинама из 1997, бивша општина Книн је сада подељена на Град Книн (13 насеља) и пет мањих општина: Цивљане, Ервеник, Кијево, Кистање и Орлић [нп.2].

Насеље	Укупно	Срби	Хрвати	Остали
Град Книн	15190	3164		11613
Голубић	654	-		-
Книн	11128	-		-
Книнско Поље	536	-		-
Ковачић	915	-		-
Љубач	87	-		-
Оћестово	160	-		-
Плавно	266	-		-
Полача	134	-		-
Поткоње	85	-		-
Радњевац	105	-		-

Стрмица	268	-	-
Врпоље	204	-	-
Жагровић	648	-	-

Напомене

1. нп.1 Након 1844. долази до пада броја становника книнског котара, што можемо протумачити једино промјеном његових граница. Ако се упореде ови подаци са подацима из других котара, промјена је настала у корист котара Врлике и мањим дјелом Дрниша. Вјероватно издвајањем села Кијева, Цивљана и Цетине, односно Штикова и Биочића из книнског котара.

2. нп.2 Попис становништва 2001. године је вршен по новој територијалној подјели Републике Хрватске према стању на дан 31. марта 2001. године. Наиме у вријеме Пописа 1991. године у Републици Хрватској постојале су 102 општине, док жупаније још нису биле формиране. У вријеме Пописа 2001. у Републици Хрватској постојало је 20 жупанија, Град Загреб с посебним положајем, 122 града и 423 општине.

Референце

1. 1.^ Ловорка Чоралић, Дамир Карбић, *Кнински зборник: Прилог проучавању демографског развика Книн од 1825. до 1857* (стр. 13-25)

; уред. Стјепан Антољак, Матица Хрватска, Загреб (1993), ISBN 953-150-000-2

2. 2.^ Наташа Бајић-Жарко, *Книн у Катастарској измјери с почетка 19. стољећа*; Сплит, Повјесни архив (1996), ISSN 0351-4307

3. 3.^ Агнеза Сзабо, *Кнински зборник: Пучанство управног котара Книн у другој половини 19. стољећа* (стр. 36-47); уред. Стјепан Антољак, Матица Хрватска, Загреб (1993), ISBN 953-150-000-2

4. 4.^ Савезни завод за статистику и евиденцију ФНРЈ, попис становништва 1953. године.

5. 5.^ Савезни завод за статистику и евиденцију ФНРЈ, попис становништва 1961. године.

6. 6.^ Савезни завод за статистику и евиденцију СФРЈ, попис становништва 1971. године.

7. 7.^ Савезни завод за статистику и евиденцију СФРЈ, попис становништва 1981. године.

8. 8.^ Савезни завод за статистику и евиденцију СФРЈ, попис становништва 1991. године.

9. 9.^ Др Јован Илић, уред. Данко Перић, *Книнска Крајина 1: Книнска крајина, основе географске и демографске особености*, Завичајни клуб Книнска Крајина Београд, Српско културно друштво "Зора", Книн-Београд, Удружење Срба из Хрватске Београд, 2002.

10. 10.^ Мартин и Никола Гламужина, Жељка Шиљковић, [*Demographic development of the town of Knin in 1991/2001 intercensal period*](#) ; (на ен) Свеучилиште у Задру, Одјел за географију 2005.